

Jacob Campo Weijerman (1677 - 1747)

Drs. G. Maréchal

Voorzitter Stichting Jacob Campo Weijerman
Middenweg 88", 1097 BS Amsterdam

Aan het begin van de 18de eeuw huisvestte Breukelen een paar jaar de meest geduchte satirische schrijver in ons taalgebied: Jacob Campo Weijerman, die geboren werd in 1677 en overleed in 1747. Hij leefde van het penseel en de pen: aanvankelijk probeerde hij in zijn onderhoud te voorzien met schilderen, maar hij oogstte meer succes (èn inkomen) met zijn satirische tijdschriften. Tot op de dag van vandaag hebben die hun snedigheid en 'esprit' volop behouden.

De Stichting Jacob Campo Weijerman

Toch kennen slechts weinigen Weijerman uit de literatuurlessen van de middelbare school. Dat komt doordat die nog steeds geënt zijn op een selectie uit de 18de-eeuwse literatuur die in feite dateert uit de vorige eeuw. En in het Victoriaanse tijdperk was Weijerman taboe: zowel zijn werk als zijn levensstijl konden - zo vond men toen - in moreel opzicht niet door de beugel. Zo werd hij 'geschraapt' uit de canon en dreigde een boeiend auteur vergeten te worden.

Bevlogen Weijerman-liefhebbers verhinderden dat echter: onder een groep Amsterdamse docenten en studenten in de historische letterkunde ontstond 15 jaar geleden het idee om meer aandacht te vragen voor Weijerman en zijn oeuvre. Daartoe richtten zij de Stichting Jacob Campo Weijerman op. Sindsdien is er grootscheeps onderzoek gaande naar de feiten rond zijn leven en werk en zijn talrijke publikaties over hem verschenen. Zo is er het wetenschappelijke periodiek de "Mededelingen van de Stichting Jacob Campo Weijerman" en verschenen verschillende werken van Weijerman in een nieuwe, moderne uitgave. Voorts promoveerde onlangs Ton Broos op een omvangrijke studie over Weijerman.¹

De Stichting organiseert jaarlijks ledenvergaderingen waarbij beurtelings wetenschappers vanuit verschillende disciplines in lezingen hun licht laten schijnen over Weijermans tijd. Bovendien wordt jaarlijks een bezoek gebracht aan een plek waar de auteur verbleven heeft. Na onder andere Breda, Brussel, Bristol en Brielle was dit jaar Breukelen aan de beurt.

Weijerman een legendarische persoon

We mogen Weijerman ronduit legendarisch noemen: al tijdens zijn leven deden over hem de wildste verhalen de ronde. Wat daarvan waar is, weten we niet, maar ze suggereren een kleurrijkheid die niet goed valt te rijmen met het beeld van gezapigheid dat de meesten van ons van de pruikentijd hebben. Die reputatie dankt hij vooral aan een zwaar geromantiseerde bio-

Afb. 1. De satiricus en schilder Jacob Campo Weijerman, die vanaf 1725 tot in 1727 in Breukelen woonde. Gravure van Jacob Houbraken, naar een schilderij van Cornelis Troost (Universiteitsbibliotheek, Amsterdam).

grafie die vrij kort na zijn dood verscheen² en die bol staat van de sterke verhalen: zo zou Weijerman tijdens een reis door Europa ontmoetingen met beroemde tijdgenoten, zoals de roverhoofdman Cartouche en de paus, hebben gehad. Toch houdt de nogal sensationele strekking van die biografie verband met de werkelijke feiten rond Weijerman. Hij stierf namelijk in de gevangenis, omdat hij bleek te hebben gechanteerd met de pen

Jonge jaren

Jacob werd geboren op 9 augustus 1677 in een legerkamp bij Charleroi; zijn moeder was marketentster en zijn vader beroepssoldaat. Hij groeide op in Breda waar hij vlot de Latijnse school doorliep. Al spoedig openbaarde zich zijn grote belangstelling voor de beeldende kunst en toen hij tegen zijn achttiende jaar uit huis ging om verder te leren bij een dominee in 't Woud

(bij Delft), nam hij ook teken- en schilderlessen. Naar eigen zeggen studeerde hij later in Utrecht, maar we hebben alleen bewijzen voor een medicijnenstudie in Leiden. In 1709 stak hij over naar Engeland om daar met schilderen zijn brood te gaan verdienen; hij had toen al een (onwettige) zoon. In Engeland beschilderde hij onder andere in opdracht van Queen Anne spiegels met bloemen, fruit en vlinders en maakte hij bloemstillevens. Later schilderde hij in 's-Hertogenbosch bloemen voor de verkoop-catalogus van een bloemenkweker. Maar echte faam als schilder bleef uit.

Vroege publikaties

Weijermans eerste pennevrucht ontstond uit ergernis over de slechte kwaliteit van de Antwerpsche Courant: hij publiceerde in 1705 een blijspel om de courantier "te kittelen in een onbeschaafden styl",³ samen met nog twee andere blijspelen. Ze waren geen succes, althans hun verschijning verhinderde Weijerman niet om enkele jaren rond te zwerven. Zo reisde hij herhaaldelijk naar Engeland en bezocht hij ook Duitsland.

In september 1720 verscheen zijn eerste satirische tijdschrift, "De Rotterdamsche Hermes", met "geestige en kortswylige aanmerkingen over het gedrag der hedendaagsche Waerelt". Met vlijmscherpe pen haalde hij hierin algemene tijdverschijnselen en ook personen over de hekel. In 1721 borduurde hij verder op dit succes met zijn periodiek de "Amsterdamsche Hermes", dat tot in 1723 wekelijks verscheen. Vooral dit tijdschrift bezorgde Weijerman faam: verschillende bekende persoonlijkheden karikaturiseerde hij meedogenloos en hij stak de draak met van alles en nog wat. Van een volgend, even succesvol tijdschrift, "Den Ontleeder der Gebreeken", werd zelfs een aflevering verboden. Weijerman was onderhand een volleerd broodschrijver geworden, al vond hij het zelf niet makkelijk om de "moestuin te zijn die de smakelijkste asperges van 't utile dulci zullen voortbrengen".⁴

In Breukelen en Abcoude

Dat zijn tijdschriften hem geen windeieren legden, blijkt uit zijn Breukelse periode die vervolgens aanbrak: uit de dorpslasten die hij er betaalde, blijkt dat hij tot de betrekkelijk welgestelden behoorde. Weijerman woonde namelijk vanaf 1725 tot in 1727 in de Breukelse Clapstraet (die thans de Herenstraat heet) en betaalde daarom dorpslasten (een soort onroerend goed-belasting).⁵ Bovendien betaalde hij een relatief hoog bedrag aan een andere heffing, het kostergeld. Deze gegevens zijn een indicatie voor Weijermans gunstige inkomenssituatie in die tijd.

Weijerman huurde in Breukelen een huis van schout Hendrik Block dat aan de Vecht gelegen was, achter de huizen die thans genummerd zijn Herenstraat 44, 46 en 48. Dat huis is er al lang niet meer. Vermoedelijk enkele decennia na Weijermans Breukelse jaren werd het afgebroken om plaats te maken voor een klein Vechtbuiten dat de naam Vreedegrond droeg. Omstreeks 1875 was ook dat buitenhuis reeds weer verdwenen. Op

de grond waarop het heeft gestaan werden toen arbeidershuizen gebouwd, die men bereikt via wat thans ter plaatse heet "de steeg van Chris van Elk".⁶

In Breukelen voltrok zich overigens een belangrijke gebeurtenis in het leven van Weijerman: hij trouwde er op 31 maart 1727 met Johanna Ernst, de vrouw die hij maar liefst 14 jaar eerder een trouwbelofte had gedaan (en die hij in die tussentijd allerminst trouw was gebleven!) en bij wie hij al twee kinderen had. Kort daarna verhuisde hij naar Abcoude waar hij de hofstede "Meerenhof" huurde. Over de onenigheid met de huisbaas van "Meerenhof" schreef Weijerman volop in zijn volgende tijdschriften; de wijze waarop hij deze De la Croix met de pen te lijf ging was exemplarisch voor zijn procédé - de man werd in geen enkel opzicht gespaard.

Amsterdamse periode

Waarschijnlijk wegens zijn successen als auteur verhuisde Weijerman in 1729 naar Amsterdam waar hij meer in de nabijheid van zijn uitgevers, zijn publiek en zijn slachtoffers verkeerde. De titels van zijn periodieken uit die periode zijn veelzeggend: "Den Echo des Weerelds", "De Doorzigtige Heremyt", "Den Vrolyke Kourantier" en "Den Vrolyke Tuchttheer".⁷ Maar Weijerman had inmiddels behalve fans ook vijanden, die hem laakten om zijn meedogenloosheid. Als zij hem bespotten, noemden zij onder meer zijn geldgebrek. In 1731 verliet hij Amsterdam inderdaad wegens in de boekhandel opgelopen schulden; hij vertrok naar Vianen, een vrijplaats voor bankroetiers.

Vermoedelijk was Weijerman nogal wat geld kwijtgeraakt aan de kosten voor de uitgave van eigen werk zoals "De Historie des Pausdoms" (1725 - 1728) en "De Levens-beschryvingen der Nederlandsche Konst-schilders en Konst-schilderessen" (1729), niet-periodiek werk dat hij waarschijnlijk financierde met wat zijn tijdschriften opleverden; het werd blijkbaar alleen niet zo gretig gekocht.

Vrijwillig balling in Vianen

In Vianen bleef Weijerman tijdschriften en ander hekelwerk publiceren. Zo legde hij zich in deze periode toe op satirisch proza van een wat langere adem. Een goed voorbeeld daarvan is de criminele biografie die hij schreef over de Duitse charlatan Von Syberg;⁸ daarin rekende hij ook meedogenloos af met verschillende vormen van pseudo-wetenschap, zoals de alchemie, en de rozenkruisersbeweging. Het publicitaire succes van de jaren twintig herhaalde zich echter niet: de tijdschriften uit deze periode hielden het aanzienlijk korter uit. Misschien daarom besloot hij een oude ambitie weer op te nemen: in 1737 ging hij weer medicijnen studeren in Leiden, bij de beroemde Boerhaave, over wie hij zich zeer kritisch uitliet in zijn "Vermakelyk Wagenpraatje", een geestige samenspraak over hete hangijzers als de kwakzalverij en de branchevervaging in de boekhandel.⁹

Maar Weijerman kreeg geen tijd om de medicijnenstudie af te maken, laat staan om een artsencarrière op te bouwen. Dat had hij aan zichzelf te wijten: hij bleek zich schuldig te maken aan chantage. Op 16 april 1737 schreef hij een vooraanstaand persoon een chantagebrief, waarin hij hem uitnodigde voor een gesprek over zijn goede naam. Dat was niet voor het eerst: later bleek dat Weijerman al enkele jaren brieven schreef waarin hij de adressanten voorstelde om tegen een geldelijke vergoeding niet over hen te schrijven. Bovendien had hij in Vianen hooglopende ruzie met een notabel gekregen die zich dan ook beijverde voor een vervolging van Weijerman.

Laatste levensjaren

Donkere wolken pakten zich in Vianen samen boven het bepruikte hoofd van Jacob Campo Weijerman: zijn invloedrijke vijanden bundelden de krachten en de bewijzen tegen hem. Op 18 december 1738 werd hij gearresteerd, ondanks een laatste wanhopige vluchtpoging over een muur. Hij werd overgebracht naar de Gevangenpoort in Den Haag waar begin 1739 het proces tegen hem begon. Het grootste deel van de aanklacht bekende Weijerman, maar niet alles. Op 9 juli 1739 werd hij wegens zijn smaadschriften en zijn chantagepraktijken veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf, met de verplichting in het onderhoud van zowel zichzelf als zijn gezin te voorzien.

Tijdens zijn gevangenschap publiceerde hij alleen nog maar 'brave' geschriften en een Don Quichote-vertaling. Om te kunnen schilderen was het te donker in zijn cel; in 1746 bleek hij daar ook te verzwakt voor te zijn. Weijerman overleed arm en eenzaam op 9 maart 1747 in de Gevangenpoort.

Zijn verdiende loon, vonden zedenmeesters nog lange tijd nadien. In dit tragische einde school lang een excuus om dit 'immoreel heerschap' dood te zwijgen. Ten onrechte lagen zijn tijdschriften ongelezen in de magazijnen der wetenschappelijke bibliotheken te wachten op hun vergaan. Het heeft lang geduurd voor men ontdekte dat de 18de eeuw heel wat pittiger lectuur opgeleverd heeft dan in de schoolboekjes staat te lezen. Weijerman is daar het beste bewijs van gebleken.

Breukelse invloeden in het werk van Weijerman

Welke plaats neemt Breukelen nu in het werk van Weijerman in? Zijn werk wemelt van de bloemrijke metaforische verwijzingen naar plaatsen waar hij ooit verbleef. In dat opzicht spant Breda, waar hij opgroeide, wel de kroon. Herhaaldelijk figureren in zijn werk Bredanaren en zinspeelt hij op Bredase situaties. Vergeleken daarmee speelt Breukelen slechts een bescheiden rol. Dat zegt echter niets over Breukelen maar meer over de (te) korte duur van zijn verblijf in het Vecht-dorp en over de relatief afstandelijke verhouding tot zijn inwoners. Vanaf 1725, het jaar waarin hij zich er vestigde, komen we sporadisch verwijzingen naar Breukelen tegen,

en dan nog vaak zijdelings. Een aardig voorbeeld daarvan vinden we in "De Leevens byzonderheeden van Johan Hendrik, Baron van Syberg" uit 1733, blz. 116. Bij de beschrijving van een alchemistisch goocheltrucje van deze charlatan wijst hij op eenzelfde truc gebruikt door "dopjesspeelers" (vergelijkbaar met het beruchte hedendaagse 'balletje-balletje'):

"De dopjesspeelers hebben dat konstje fix, die de bolletjes so behendig in de dopjes weeten te steeken en uyt te haalen, dat 'er de reyzigers geen oog op kunnen houden. Die waarheyt zou ons den gewezen Proponent Bada kunnen getuygen, thans een koopman in Latynsche schoolboeken, woonachtig tot Breukelen, die eenmaal zo meesterlyk wiert verschalkt by die dopjesspeelers, dat zelfs zyn zilver orlogie in de loop bleef, waar door hy 't zedert niet als by de gis het uur van vrede heeft kunnen treffen by zyn bedserpent."

Vermoedelijk gaat het hier om Bavius Baarda die in 1730 in Breukelen-Nijenrode woonde¹⁰ en van wie Weijerman zelf dit voorval misschien vernomen had (behalve dan waarschijnlijk de snaakse toespeling op zijn "bedserpent" - minnares - die van Weijerman zelf afkomstig is; een voor hem typerende wijze van informatieverwerking!).

Behalve dergelijke terloopse verwijzingen refereerde Weijerman tussen 1725 en 1727 ook aan Breukelen wanneer hij zichzelf typeerde: zo noemt hij zichzelf in die tijd de "Vechtfilosoof" en de eerste dialoog uit zijn "Maandelyksche 't Zamenspraaken tusschen de Dooden en de Leevenden" (1727) laat hij beginnen in een oeroud woud nabij de Vecht.

De werken die zijn ontstaan in de tijd dat Weijerman er woonde dragen dus de meeste Breukelse sporen. Vooral in de tijdschriften uit die periode beperkte Weijerman zich niet slechts tot zijdelingse verwijzingen. De rijkste bron in dit opzicht is "Den Echo des Weerelds" dat Weijerman in Breukelen schreef en dat verscheen van 29 oktober 1725 t/m 13 oktober 1727. Behalve incidentele toespelingen vinden we hier ook integrale aandacht voor Breukelse figuren.

Bloemrijk taalgebruik

"Den Echo des Weerelds" is een uitstekend specimen van Weijermans stijl: vlammend, soms flitsend proza vol met bloemrijke vergelijkingen, geschreven met een zwierige, zij het soms in gal gedoopte pen. Het tijdschrift ontstond dan ook in een periode waarin Weijerman op het toppunt van zijn schrijverscarrière was. Zoals al zijn tijdschriften opende Weijerman de "Echo" met een schertsende beginselverklaring, overduidelijk bedoeld als parodie op destijds gebruikelijke opdrachten voor literair werk. In bedekte termen hekelt hij (op blz. 6) andere tijdschriftauteurs om hun geringe kwaliteit en hij belooft:

"De Saus des Echos, Heeren Leezers, zal die bedroefde Eygenschappen verbeteren; wat een zekere Filosoof die ontrent de Vegt woont, sustineert met zeer veel Schyn van Waarheyt; dat gelyk als het Staal vry gladder wort na maate den Smit het komt te polysten, dat het Verstant desgelykx vry klaarder doorstraalt na maate dat men 't komt te oeffenen."

Herhaaldelijk gebruikte Weijerman in zijn werk bezoekers als 'opstapje' naar sappige anekdotes of vermakelijke beschrijvingen. Zo kreeg de Vecht-filosof (op blz. 23 van de "Echo") bezoek van een kok die op zoek was naar een nieuwe werkgever (en die de oude werkgever, een Franse auteur, kwam zwart maken):

"Ik zat zo yverig te bikken op een Pyp Puykx Puyk Varinas Tabak, als eertyds Kurius stont te smullen op een houte Tafelbort met gebrade Raapen, toen ik een Stem aan de Overzy van de Vegt hoorde schreeuwen, *Haal over Hey!* Ik beval fluks aan een Domestiek die ontrent sestien Ampten in myn Huyshouding bedient, zonder schatryk te worden, dat hy die Persoon zou overhaalen in een geleent Schuytje, (men moet zig al dikmaals behelpen met zyn Buurmans Bootje) dat fluks geschiede."

Kijvende Breukelse juffer

Het vierde nummer van de "Echo" begint met een nachtelijke inbraak en Weijerman vreest voor "Vegtschuymers" (criminele Breukelaars) in zijn huis. Enkele nummers verder vindt de auteur in zijn directe woonomgeving een aanleiding tot het schrijven van (quasi-)beschouwelijk proza: "Een VERTOOG over het Sluyten van DEUREN en VENSTERS" (blz. 147). Daarvoor gebruikte Weijerman als aanleiding het lawaai van een kijvende juffer en haar keukenmeid "in zijn Buurt" (blz. 148):

"Ik kwam onderdaags aan het Huys van een aangename Juffer in myn Buurt, die in zodaanige laage *Conferentie* met haar Keukenmeyd was geengageert, dat ik docht te sterven door Schaamte. Zy waaren beyde zo rood getopt door een wederzydsche Yver, als een paar verstoorde Kalkoensche Hennen, en zy behandelden beyde haare Argumenten met zoodanige Wrangheyt, Heftigheyt, en een luyd Geroep, dat 'er een algemeene Oproer ontstont op de Straat, en onder de Nabuuren. De Overtreedingen des Huysgezins, en de kleyne Feylen wierden tot op het Hembd toe ontkleed; ja de zwakke Buyen tusschen den Man en de Vrouw zo onzediglyk ontbloot, gelyk als het Lyk van een gehangen Dief, dat voor de tweedemaal de Leeveden zal stichten en onderwyzen op het Tonneel der *Ontleedkunde*, ontbloot wort voor de nieuwshierige Blikken der jonge aankomende Geneesheeren. Dat verschrikkelyk Gedrag bonsde myn Gedult buyten den Omtrek der gewoonlyke Leydzaamheyt, dewyl men het zotste gedeelte van die Conversatie voor de Weerelt had konnen verbergen, door een voorzichtig Gedrag. Had *Madame*, toen zy de Vlaag van *Scheldlust* voelde naderen, de *Deuren en Vensters dicht toegesloten*, alles had wel, en in behoude Haven geweest."

Men behoeft geen historicus te zijn om hier benieuwd te worden naar de identiteit van deze ruziemaakster: Weijerman suggereert duidelijk verband met een bestaand persoon. Doelde hij bijvoorbeeld op zijn buurvrouw in de Clapstraet, de schipperse Geertruij Kelfkens? Zij was, weten we, wel een vrouw die haar mannetje stond.⁶

We stuiten hiermee op een probleem van het soort waarvoor 'Weijermannianen' die zijn werk willen onderzoeken geregeld worden geplaatst; voor de oplossing ervan zijn kenners van lokale geschiedenis van onschatbaar belang. Wie weet woonde er destijds een notoire Kenau in Breukelen...

Een vergelijkbare vraag wordt opgeroepen door een ingezonden brief op blz. 86 - een andere door Weijerman veel gebruikte 'kapstok'. De brief is

"gedateert van *Anubisstyn, een betovert Slot na by Breukelen*". Daarin protesteert de ondertekenaar tegen de prijsverhoging van de wijn; gezien de Breukelse datering mogen we ervan uitgaan dat het een plaatselijke prijsverhoging betreft. De brief is ondertekend door ene *Johannes Garstewater*. Die zal niet bestaan hebben, net zo min als er nu mensen de achternaam 'Bier' dragen. Nu had Weijerman de gewoonte zijn lezers wel een sleutel in handen te geven om zelf de juiste identiteit te raden, waarbij hij van stijlmiddelen als het anagram gebruik maakte. De onderzoeker die er meer over wil weten probeert die puzzel op te lossen door vergelijkbare namen in archieven en dergelijke te zoeken, maar ik kom hier niet verder dan opperen dat hier misschien verwezen wordt naar straatgenoot Jan Carshoff, wiens naam er een beetje op lijkt.

Kortom: wat Weijerman van het Breukelse gebruikte voor zijn werk, is meestal slechts vast te stellen met behulp van kenners van de lokale historie.

Dubieuze uitgever en huisjesmelker door Weijerman geheld

Treden dan nergens in bijvoorbeeld "Den Echo des Weerelds" traceerbare Breukelse figuren op? Ja zeker: dank zij de boekhistorica Van Eeghen weten we dat Weijerman een omvangrijke lastercampagne voerde in de "Echo" tegen de boekverkoper Jacobus Lindenberg.¹¹ Hij was een allesbehalve integer zakenman die zich al zo'n 20 jaar bezig hield met semi-frauduleuze praktijken. Hij ontplooidde niet alleen dubieuze praktijken in de boekhandel, maar ook in de huisjesmelkerij. Zijn uitgaven waren vaak van slechte (druktechnische) kwaliteit. Lindenberg kocht kort na 1710 een bezitting bij Breukelen, waarop de huizen Lisboa en Angola van de familie Pechlin stonden.¹² Weijerman hield zich al in de voorganger van de "Echo", "Den Ontleeder der Gebreken", met hem bezig. Hij was overigens niet de enige criticus van Lindenberg; dezelfde slechte reputatie wordt bevestigd in een satirische klucht van Gijsbert Tijssens uit 1727, "De Belaghelijke intekenaars".

De wijze waarop Weijerman in de "Ontleeder" en de "Echo" met Lindenberg de vloer aanveegde, is illustratief voor zijn schrijfkunst. Ik wil dat illustreren aan de hand van de geestige passage die te vinden is in de "Echo" van 28 januari 1726. Daar staat "Een VISIOEN, of de BIEGT van KAKUS" (= Lindenberg):

"Ik ben zo een Schandvlek voor de Boekkoopmanschap, en ik leef zo wonderlyk door den Regel van een algemeen Bedrog, als of ik de Ziel van een *Winkeldief* droeg vermomt in het Licghaam eens Boekverkoopers; want ik leg dagelykx toe, om door myn tastelyke *Zeerooveryen* die zinryke Konst te ontwyen en te schenden (. . .) Ik ben een *Horsel* onder de *Boeknegotianten*, die alleenlyk aast op den *Honing* die ik Steelsgewyze zuyg uyt de *Korven* des Broederschaps; en door dat bedrieglyk Manuaal heb ik, in Spyt der Justitie, myn Familie bezorgt voor den Hongersnoot, en een *Buytenplaats* veroovert, die een Paar Ysvogels niet konnen transporteeren van de *Breukelensche Vecht* tot aan de *Volewyk*. Ik ben zo hovaardig op het opbouwen van myn *Paddenstyn*, als oit *Nemrod* was over het Stichten van zyn *Babel*; en ik versprey meer Leugens over die Savoyards Architectuur, in een Week, als een Twee Stuyvers *Paerdesmit* Wonderen vertelt van het *St. Jans* nachts *Hyperikon*, in een halve Eeuw. Ik zou u

wel in het tederste Geheym van myn verborgen Broodwinning inlaaten, myn waarde *Echo*, en myn Konst om de Kinders der *Boekverkoopers* tot den Roof van *Molieres* Blyspeelen aan te zetten, openbaaren; doch dewyl ik weet dat je zo min myn Guyterryen zoud verzwigen, als een Vischwyf een *Scheldwoord*, als een Geneesheer kwaad *Grieks*, en als een Schoolmeester een Spreuk uyt *Hermans* Gulde Annotatien kan binnen houden, daarom zulje in de Geheymenis om een *Huysheer*, om de *Intekenaars*, om de *Schuldeysschers*, om den *Ambagtsman*, om de *Boekverkoopers*, ja om den *Duy*** zelfs te bedriegen, een Vreemdeling zyn en blyven."¹³

En zo gaat het nog enkele pagina's verder. Bovenstaand fragment geeft een representatief beeld van Weijermans proza. In de figuur van Lindenberg had hij een dankbaar slachtoffer gevonden: hij genoot landelijk bekendheid, evenals zijn snode praktijken. Het feit dat hij in Breukelen woonde, was op zichzelf voor Weijerman geen aanleiding tot de campagne. Maar vermoedelijk is hij wel goed op de hoogte geweest van de kwalijke wijze waarop Lindenberg zijn huizen beheerde. Dat mogen we gerust toeschrijven aan het feit dat Weijerman net als Lindenberg in Breukelen resideerde: de slechte reputatie die de handelaar in het boekverkopersgilde had, kon Weijerman aanvullen met wat hij in zijn directe omgeving vernam.

Noten

- 1 T.J. Broos, 1990. Tussen zwart en ultramarijn. De levens van schilders beschreven door Jacob Campo Weyerman. Proefschrift, Universiteit van Amsterdam.
- 2 F.L. Kersteman, 1756. Zeldzaame levens-gevallen van J.C. Wyerman, op de Voor-poorte van den Hove van Holland in 's Gravenhage overleeden. Pieter van Os, 's Gravenhage.
- 3 J.C. Weijerman, 1769. De Levens-beschryvingen der Nederlantsche Konstschilders en Schilderessen, deel IV, blz. 457. A. Blussé, Dordrecht.
- 4 Den Ontleeder der Gebreken II, blz. 249.
- 5 Dit blijkt uit de "Uitzettinge vande Dorpslasten over Breukelen-Nijenrodens en Breukelrewaerts Geregten over den Jaere ingegaen primo mej 1726 ente verschynten ultimo Aprill 1727". In: Archief Breukelen-Nijenrode, inv. nr. 25 (Gemeentehuis te Breukelen).
- 6 A.A. Mantel, 1993. De Clapstraat te Breukelen. Mededelingen van de Stichting Jacob Campo Weijerman, jaargang 16, nr. 1, bladzijdennummers nog niet beschikbaar.
- 7 Van het laatste tijdschrift verscheen een moderne heruitgave van de eerste twintig nummers in een editie van A.J. Hanou (Thespa, Amsterdam, 1978); deze uitgave is zeer geschikt voor een kennismaking met Weijermans periodieke oeuvre.
- 8 De Leevens byzonderheeden van Johan Hendrik, Baron van Syberg (1733), heruitgegeven door Sub Rosa te Deventer in 1984.
- 9 Ook van dit werk verscheen een recente, geannoteerde heruitgave (red. G. Maréchal, 1985. Coutinho, Muidersburg).
- 10 Volgens de redacteurs van de hereditie (Sub Rosa, Deventer, 1984), deel 1b, blz. 140 die verwijzen naar het Archief Breukelen-Nijenrode, inv. nr. 30-1. Dit archief werd enige tijd bewaard in het Rijksarchief te Utrecht maar is thans weer ondergebracht in het Gemeentehuis te Breukelen.
- 11 I.H. van Eeghen, 1977. Gijsbert Tijssens' toneelstukken en het bedrog in de achttiende-eeuwse boekhandel. In: Ondernemende Geschiedenis. 22 Opstellen geschreven bij het afscheid van Mr. H. van Riel als voorzitter van de Vereniging Het Nederlandsch Economisch-historisch Archief. 's-Gravenhage.
- 12 Ten onrechte meende Van Eeghen (1977) dat Kleyn Angola en Angola naast elkaar stonden; Lisboa (in werkelijkheid Lixboa) en Angola lagen in Nieuwersluis, terwijl Kleyn Angola een fantasienaam van Weijerman was voor het huis Nieuw-Hoogerlust (met dank aan de heer J.W. Gunning die mij dit op 22 augustus 1992 meedeelde).
- 13 Sterretjes gebruikte men bij vloekwoorden en andere onwelvoeglijke woorden, om dat woord niet voluit te hoeven schrijven.